

Forord

Udtale

Én af de ting der er med til at afgøre hvad Sprogforums storgruppe vælger at tage op som tema for de enkelte numre, er om der er aspekter af sprog- og kulturundervisningen der opfattes som 'forsømte' og som trænger til at blive bragt mere i fokus. Dette gælder for temaet for dette nummer: udtale.

Man kan vanskeligt forestille sig en sprogundervisning der ikke beskæftiger sig med fremmed- eller andetsprogets lyde; det er simpelthen en af de første betingelser for at komme i gang med at tilegne sig et nyt sprog. Men derefter er det andre aspekter af sproget der kommer i fokus - grammatik, ordforråd, flydende sprogproduktion osv. - mens udtalen har det med at glide i baggrunden. Men der er grund til at tage udtale alvorligt fra den første til den sidste lektion i ethvert undervisningsforløb på alle niveauer.

Den umiddelbare grund hertil er naturligvis at det sprog man bruger, skal være forståeligt for dem man kommunikerer med. Men som sprogbruger er det vigtigt at vide hvad der er afgørende for forståelighed. Det kan være lyde der på det fremmede sprog er betydningsadskillende (fonemer), mens de på ens eget sprog blot er variationer af et fonem (allofoner)- eller omvendt. Men det kan også være forhold på det suprasegmentale niveau, f.eks. intonationsmønstre, der er afgørende for om og hvordan man bliver forstået. Intonationsmønstre kan signalere sprogfunktioner som spørgsmål, forbavselse, begejstring osv., og de kan signalere hvilke forhold i det sagte man betragter som de mest betydningsfulde, og også her er det vigtigt at vide hvad der for lytterne gør en forskel. Og lytteren er en væsentlig side af forståeligheden: Det gælder lytterens vilje til at forstå, hans/hendes vanthed med at høre og forstå forskellige variationer af det anvendte sprog osv.

En helt afgørende problematik der bliver mere og mere afgørende i en globaliseret verden, er anvendelsen af forskellige sprog som lingua franca, altså som kommunikationsmiddel mellem mennesker der ikke selv har sproget som modersmål. Her bliver der i allerhøjeste grad brug for lyttestrategier der kan hjælpe til en gensidig forståelse af ikke-indfødte varianter af det anvendte sprog. Forudsætningen for at kunne beherske sådanne strategier er bl.a. en grundig viden om fonetik, intonation og prosodi.

Udtale er måske den del af et sprog der ligger tættest på sprogbrugerens identitet. Gennem udtale signalerer man f.eks. geografisk, etnisk tilhørsforhold, og det er derfor vigtigt at have viden og færdigheder der gør det muligt at træffe nogle valg i forbindelse med sin udtale om hvilken identitet man ønsker at blive tilskrevet af andre.

Udtale er altså en vigtig del af sprogundervisningen - hele tiden, men er den blevet til en integreret del af en kommunikativ undervisning? Der er ingen tvivl om at udtale kræver et særligt 'træningsrum' hvor taleorganer kan blive øvet i at ramme de ønskede lyde og ører kan blive trænet i at skelne de relevante lyde fra hinanden - men det er også væsentlig hvordan der bliver arbejdet med tilegnelsen af udtale i kommunikative aktiviteter hvor de forskellige aspekter af udtalen gør en betydningsmæssig forskel. Dette kan eksempelvis ske gennem kommunikative problemløsningsopgaver hvor ny information eller kontraster skal fremhæves, eller gennem opgaver hvor nøjagtig produktion af enkeltlyde (f.eks. i stednavne) er afgørende for løsning af opgaven.¹

Men hvor langt kan og skal man nå? Dette spørgsmål er specielt påtrængende for udtalens vedkommende da både erfaring og forskning viser at alder spiller en rolle for hvor tæt på målsproget man kan komme. Denne problematik bør ikke føre til at udtale spiller en mindre rolle jo mere modne ens elever/kursister er, men at der træffes nogle realistiske pædagogiske valg om målet for arbejdet med udtale.

Indhold

- **Forord: Udtale; side 1**
- **Ulla Gjedde Palmgren: Hvad skal vi med alle de sprog? side 4**
Kronikken i dette nummer er skrevet af Ulla Gjedde Palmgren og tager stilling til den aktuelle gymnasiereform.
- **Karen Lund: Alder og accent; side 9**
Karen Lund åbner dette nummer om udtale med en artikel om alder og accent hvor hun belyser væsentlige aspekter af alderens indflydelse på udtaletilegnelse - såvel ud fra en socialpsykologisk som en neurobiologisk vinkel.
- **Malene Djursaa: Engelsk fonetik og samfundsforhold i et integreret forløb; side 17**
Malene Djursaa viser med udgangspunkt i et forløb hun har praktiseret i sin undervisning på KDAS, hvordan disciplinerne fonetik og samfundsforhold kan berige hinanden på en måde så den teoretiske fonetik fungerer som indføring i samfundstoffet.

- **Inge Livbjerg: Tanker om undervisning i fonetik ved de videregående uddannelser; side 25**

Inge Livbjerg fokuserer i sin artikel på undervisningen på kandidatniveau, og på hvordan man kan bygge bro mellem lærerens teoretiske viden om fonetik og den praktiske forbedring af udtalefærdigheden.

- **Leif Fredensborg Nielsen: Lej, lej Neif, lu er det snut - om det pædagogiske arbejde i en udtaleklasse for asiater; side 34**

Leif Fredensborg Nielsen belyser i sin artikel hvilke særlige udfordringer udtaleundervisningen for kursister der har asiatiske sprog som modersmål, kan rumme.

- **Gunna Funder Hansen: Fremmede fonemer og finurlige former - om forbindelsen mellem korrekt udtale og læsefærdighed på arabisk; side 39**

Gunna Funder Hansens artikel handler om begynderundervisning i arabisk som fremmedsprog, og hvordan denne adskiller sig fra tilsvarende undervisning i de såkaldt nære fremmedsprog.

- **Mette Toft: Sprog er ikke trykksvæerte på papir; side 44**

Mette Toft lancerer en ny udtaledidaktik for undervisning i dansk som andetsprog for voksne på basis af et femårs pædagogisk udviklingsarbejde og egne erfaringer som underviser.

- **Ulla Pedersen: Sig det med internettet; side 49**

Til slut fokuserer Ulla Pedersen på forbedringen af den franske udtale i gymnasiet og skitserer hvordan man kan gøre udtaletræning spændende ved at inkludere internettet.

- **Godt nyt & Andet godt nyt; side 58**

Spredt rundt i Sprogforum er der i dette nummer små tekstbokse, placeret som en slags vignetter der anskueliggør nogle af de fælder man kan komme ud for i engelsk. Eksemplerne er taget fra 'Put ikke foden i munden' af **Lis Ramberg Beyer** og **Stewart Clark**. Kbh.; Gads Forlag, 2002. Citaterne er gengivet med venlig tilladelse fra såvel forfatter som forlag.

REDAKTIONEN

Noter

1 Kaltenböck, Gunther & Barbara Seidlhofer: Task-Based Teaching: What's in it for pronunciation? i: Speak Out, Newsletter of the IATEFL Pronunciation Special Interest Group. Issue 24, Northern summer 1999.